

Mustafa Kemal Kumarbaz Mıydı?

Ömer Faruk*

“Doğuştan kumarbaz olan bu karizmatik liderin, sıra savaş ve isyana gelince zarlarını yeniden yuvarladığını görüyoruz.”¹

Fotoğraf. D. Mehmet Doğan, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş*, 2014, kapak sayfası.

Anadolu’ya fevkalâde müfettiş sıfatıyla gönderilirken Mustafa Kemal’in maiyetinde istihbarat zabiti olarak bulunmuş, CHP Tek-Parti devrinde çeşitli büyükelçiliklere tayin edilmiş Hüsrev Gerece, traşlanarak neşredilen hatıratında konuyla ilgili şu ifadeleri derc etmiştir:

[Mustafa Kemal] Şans oyunlarını sevmez, sakınır, arkadaşlarına kesinlikle kumar oynamamalarını öğütlerdi.

1913’te Sofya Ataşemiliteri iken bir yabancı toplulukta oynayıp yitirmiş, aylığını aşan kumar borcunu sonradan başka yollarla ödemiş. Bu olayı sık sık anlatıp dururdu. Ama ara sıra eğlenmek için arkadaşlarıyla poker oynadığı da olurdu.

1919’da kendisiyle birlikte Anadolu’ya çıktığımız zaman arkadaşlara briç öğretmiştim. Gerek Samsun-Sivas-Erzurum yolculuğu, gerekse Kurtuluş Savaşı’nın boş zamanlarında Kâzım Dirik ve Dr. Refik Saydam gibi arkadaşlarla briç oynardık. Gazi’yi de öğrenip oynaması için özendirmiştim. Ancak o “Ben böyle kurallı, bağlayıcı oyundan hoşlanmam” diyerek kendisinin oyun bile olsa emir komuta altına girmeyi pek sevmediğini hissettirmişti.

Oysaki pokeri güzel ve cesurca oynardı. Bana bu konu ile ilgili olarak bir de hikâye anlatmıştı. Ülkemizde dört yıl görev yapmış, kendisini Tokyo’dan tanıdığım Türk dostu ABD Büyükelçisi Mr. Grew Amerika’nın zengin ailelerinden birine mensuptur. Eşi de ünlü komodor Pery’nin kızıdır. Mr. Grew ve eşi bir akşam yemeğinde

Atıf gösterimi: Ömer Faruk. (2024, Mart 4). Mustafa Kemal Kumarbaz Mıydı? [Geliştirilmiş baskı] *Tarih Tahkik*, tarihtahkik.com adresinden edinilmiştir.

* Tarih talebesi. Elektronik posta: tarihtahkik@gmail.com.

¹ Ray Brock. (2012). *Hayalet Süvari: Mustafa Kemal Atatürk* (H. Gurulkan, çev.) (12. basım) içinde (s. 7). İstanbul: Yakamoz Kitap.

Atatürk'ün sofrasında bulunmuşlar. Yemekten sonra poker masası kurulmuş. Oyunun başlarında Atatürk yitirmeye, Mr. Grew kazanmaya başlamış. Oyunun şaka olduğunu bilmeyen madam, kocasına İngilizce olarak "Türk liraları bizim ülkeye taşınıyor." demiş. Bu sözü eksiksiz anlayan Atatürk hiç sezdirmeden oyunun hız ve şiddetini artırmış. Saatler geçtikçe Ata'nın dayanma gücü artmış, ancak Büyükelçi yorulup çökmeye, bunalmaya, dolayısıyla büyük ölçüde yitirmeye başlamış.

Zavallı madam böyle bir borcu nasıl ödeyeceklerini düşünürken bu kez de Atatürk: "Madam, şimdi de dolarlar Türkiye'ye akıyor." demiş, sonra da oyunun şaka olduğunu söyleyerek saygıdeğer konuklarının yüreklerine su serpmiş.²

Fransız muharrir ve siyasetçi Jacques Benoit-Méchin, Çanakkale Muharebeleri nihayetinde 12 Aralık 1915'te İstanbul'a gelen Mustafa Kemal hakkında, meseleyle alakalı şu cümleleri kaydetmiştir:

Mustafa Kemal yeniden işsiz kalmıştı. Kimse onunla görüşmek istemiyordu. Birkaç günde sert tabiatı ve haşinliği bütün Nâzırları rahatsız etmiş ve Gelibolu'da yarattığı kahramanlıklarının olumlu izlerini silmişti. Kimse ne nasihatlarını dinlemek ne de hizmetini istiyordu. "Hepsi de kör mü?" diyordu, kendi kendine. "Deliler gibi atıldıkları uçurumu görmüyorlar mı?" Artık geç olduğunda onu çağırılmayacaklar mıydı?

Kızgınlıktan köpürerek yeniden içkiye başladı. Yapacak bir şeyi olmadığı için gecelerini kahvelerde ve kumarhanelerde geçirdi. Orada, hükümeti devirmeyi tasarlayan bir suikastçı grubu ile tanıştı. Başlarında Yakup adında biri bulunuyordu. Bu, bir polis muhbirine tedbirsiz bir şekilde "Bir gün Kemal'in, Enver'in yerine geçeceğini ve o zaman çok ilginç şeyler görüleceğini" söylemiş.³

Şark Cephesi'nde 15'inci Kolordu Kumandanı Mirliva Kâzım Karabekir Paşa'nın 30 Kasım 1919 tarihli günlük kaydı:

Sivas'ta hayat-ı hususiye hakkında.

Sabahlara kadar Mustafa Kemal, Mazhar Müfit, Süreyya, Haydar Beyler kumar oynarlarmış. Bir gece kalkıyorum, dışarı çıkıyorum. Yanımdaki odadan başta Kemal Paşa olmak üzere birtakım zatlar çıkıyorlardı. Beni görünce hayretle eyvah baskına uğradık dediler!

Çok düşündüm. Bir taraftan Hoca Fevzi ve Hoca Raif'in 19 Ağustos yazılı olan sözleri. Bir taraftan da Kemal Paşa ve rüfekası.⁴

Kâzım Karabekir'in 16 Ağustos 1920 tarihli günlük kaydı:

İsmet Bey'e şifre: Mustafa Kemal Paşa karargâhının kumarhane haline geldiği hakkında.

İstanbul hükümeti sulh imzalamış. Haberi 10 Ağustos gününe yazılı. Meclis-i Milliye teklifim: Bu serserilerin hain-i vatan olduğu ilan olunmalı.⁵

² Sami Önal. (2003). (Haz.). *Hüsrev Gerede'nin Anıları* (4. baskı) içinde (s. 244-245). İstanbul: Literatür Yayınları.

³ Jacques Benoit-Méchin. (1999). *Mustafa Kemal: Bir İmparatorluğun Ölümü* (Z. Çelikkol, çev.) (3. basım) içinde (s. 122). Ankara: Bilgi Yayınevi.

⁴ Kâzım Karabekir. (2009). *Günlükler* (Y. Demirel, haz. & B. Kayabey, çev.) içinde (c. 1, s. 644). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 19 Ağustos 1919'da *Hoca Raif (Erzurum Müdafaa-i Hukuk Reisi) bizim çocukların terbiye-i bedeniyesi hakkında itirazla namaz kılarak idman yapmalarını söylüyor* idi (Karabekir, 2009, c. 1, s. 617).

⁵ Kâzım Karabekir, *Günlükler*, 2009, c. 1, s. 698. Bir gün öncesinde, hemşiresi Makbule Mustafa Kemal'e Rum Miltiyadi vasıtasıyla mektub gönderdi ve Sevr Andlaşmasının imzalanmasını kutladı: "Eğer Anadolu'daki bagiler tenkil edilmez ve oralardan def edilmezse burada halimiz haraptır. Çünkü hiç bir şey ne geliyor, ne de gidiyor. Mamafi, pek yakında hükümetin kuvvet ve satvetini görerek teslim olacaklarından hiç şüphe edilmesin. İnşallah o tarafa bir daha gelmemişler ve zararı size dokunmamıştır değil mi? Sulh muahedeniz de hamdolsun imza edildi." Zeki Sarıhan. (1995). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü* içinde (c. 3, s. 176). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. Makbule'nin "sulh muahedeniz" ifadesindeki ikinci tekil şahıs kipini Mustafa Kemal'e hasretmesi ayrıca dikkat çekicidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) reisi Mustafa Kemal, Ağustos 1921'in son günlerinde, kendisiyle mülakat gerçekleştiren Amerikan *Associated Press* muhabirine şu beyanatta bulundu: *Kumar oyunlarını men etdik.*⁶ Mustafa Kemal'in bu mecburî fiil ve söyleminin Türk kamuoyundaki itibarını korumaya yönelik olduğu söylenebilir.

Reisicumhur Mustafa Kemal ve Heyet-i Vekile (Bakanlar Kurulu) tasdikli 27 Ağustos 1924 tarihli kararnameyle *memleket ekonomisinin kalkınmasını sağlayacak yabancı turistlerin rağbetlerini sağlayabilmek maksadıyla, içerisinde her türlü medenî ihtiyacı karşılayacak oyun ve dans salonları bulunan gazino ve müesseseler vücuda getirilmesi için* Yıldız, Feriye ve o günlerde harabe hâlinde bulunan *Çırağan Sarayları'nın yabancı şirketlere kiralanabilmesi için* İstanbul Şehremanetine (Belediyesine) yetki verildi.⁷ Yıldız Sarayı, Şehremini Muhiddin (Üstündağ)⁸ döneminde, 1926 yılında, İtalyan Mario Serra'ya kiralandı. Şehremini Muhiddin ilk kumarı oynayarak kumarhanenin açılışını resmen gerçekleştirmiş, davetliler o gece yüksek promilde şampanya tüketmiş ve birtakım nahış vakalara vuku bulmuştur. Fakat bir sene zarfında anlaşılmıştır ki Mario Serra, ecnebî sermayeyi Türkiye'ye celbetmekten ziyade bilakis İstanbul yerel sermayesini dolandırmak suretiyle İtalya'ya nakletmiştir. 12 Eylül 1927'de mühürlenmiş kumarhanenin muhakemesi 11 sene boyunca âdetâ bir yılın hikâyesine dönmüş ve sürüncemede bırakılmıştır. Mustafa Kemal'in ölümünü müteakiben 11 Kasım'da cumhurbaşkanı tayin edilen Mustafa İsmet'in (İnönü), reisicumhurluğunun henüz ikinci gününde Yıldız Sarayı'nı kumarhane olarak işlettiren âmir mukaveleyi feshettirmesi ve böylece mezkûr yılın hikâyesini bir hamlede ortadan kaldırması nazar-ı dikkati celbetmektedir.⁹ Mario Serra, kumarhane imtiyazı için Kemalist idareye senelik 1 milyon dolar ödüyordu.¹⁰ Mahkemenin sürüncemede kalmasını, bu iktisadî sebep çerçevesinde izah etmeye çalışmak doğru olacaktır.

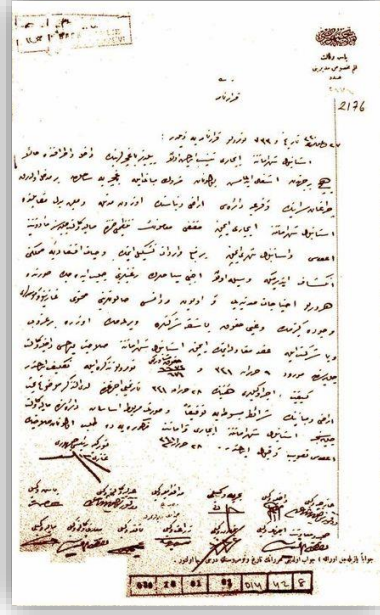
⁶ Tercümân-ı Hakikat, 1 Eylül 1921, Numero 14516, *Mustafa Kemal Paşa ile Mühim Bir Mülakat*, s. 1.

⁷ Murat Bardakçı. (2016, Haziran 19). Yıldız Sarayı kumarhaneye işte böyle dönüştü. *Habertürk*. www.haberturk.com adresinden edinilmiştir.

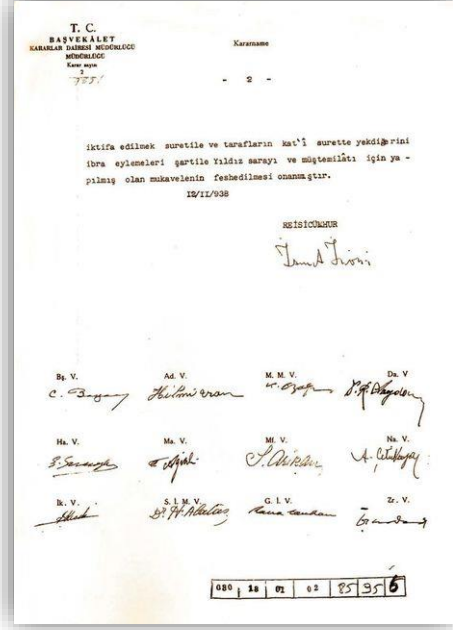
⁸ İstanbul Şehreminiliğinden evvel Ankara Emniyet Umum Müdürü olan Muhiddin Üstündağ, Mustafa Kemal için şu çarpıcı ifadeleri kullanacak bir kişiliktir: "Mübarek Yaratıcı böyle istiyor. Olanca kuvvetile (Türk sevgisi) inden yükselen ve bütün Türk tarihinden gıda alan engin ilhamına Himalaya vekar ve azameti, sonsuz bozkırlar, sabır ve iradeyi ormanlı dağlar ve akar sular güzelliği ve iyiliği, Türk denizleri; Ak, Kara, Ege ve Hazer denizleri ihtisam ve setarati ve nihayet Türkün ıstırapı ümit ve asaleti verdi. Bu büyüklüğün, bu ihtişamın, bu iradenin, bu güzelliğin ve bu asaletin Türkçe ifadesi olan MUSTAFA KEMAL dileğini işte bu ölçülerle yaratıyor. Bugünü yarattı. Onu, unutulmuş karanlıkta kalmış şerefli evvel zamanımızı yaratıyor. Türk milletini, Türk vicdanını, Türk ülküsünü yaratıyor, milletin bütün fertlerini yaratıyor, yetiştiriyor, kendi düşündüğü gibi, kendi anladığı gibi, Türk milletinin şanına lââyık gördüğü gibi yükseltiyor. Efendiler vazifemiz; fertçe ve milletçe taketimizin erişebileceği son hadde kadar MUSTAFA KEMAL e lââyık ve sadık kalmaktır." İstanbul Belediye Mecmuası, 1933, Sayı 109-110, s. II-III. Muhiddin Üstündağ, üst düzey bir mason idi: Mimar Sinan, 1976, Sayı 22, s. 76-77. Oğlu Metin de mason olmuştur: Tesviye, Nisan 2007, Sayı 71, s. 6

⁹ Murat Bardakçı, "Yıldız Sarayı kumarhaneye işte böyle dönüştü", *Habertürk*, 19 Haziran 2016. Yıldız Sarayı'nın kumarhane yapılması meselesine ilişkin akademik bir tahlil için okuyunuz: Ümit Baki Erdem & Murat Hanilçe. (2023). Yıldız Belediye Gazinosu: Yeni Cumhuriyet'in Eski İmparatorluk Başkentinde Batılı Turist Çekme Girişimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), ss. 81-108. <https://doi.org/10.51533> adresinden edinilmiştir.

¹⁰ Gökhan Akçura. (2022). *Yıldızların Altında: Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Eğlence Yaşamı* içinde (s. 84). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 1926'da 1 dolar yaklaşık 2 liraya tekabül etmekteydi: Gülsün Gürkan-Yay. (1998). Atatürk Döneminde Para Politikası (1923-1938). *Erdem*, 11(31), s. 315. 1926 tarihinde Kemalist hükümet, 190 milyon lira olarak belirlediği yıllık bütçesinden 172 milyon lira harcama yapmıştır: Hüseyin Güçlü Çiçek & Zühal Cerit. (2023). 1924-1926 Erken Dönem Cumhuriyet Dönemi Bütçelerinin İçerik Analizi Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Gümrük Ticaret Dergisi*, 10(32), s. 20. Diğer bir deyişle, Mario Serra'nın Kemalist idarecilere yaptığı ödeme, servet niteliğinde idi.

Fotoğraf. 27 Ağustos 1924 tarihli kararnamenin suretidir (Bardakçı, 2016).

Fotoğraf. 12 Kasım 1938 tarihli kararnamenin suretidir (Bardakçı, 2016).

Fotoğraf. Yıldızda en ziyade rağbet gören oyun ruletti. (?) kadınlar masa başından kalkmak istemezlerdi. Bu yüzden ne kadar insan iflas etmiş ve mahv olmuşdu [Bardakçı, 2016].

Fotoğraf. Abdülhamid-i Sâni Hân'ın ve Vahideddin Hân'ın Hilâfet ve Saltanat idare merkezi olan Yıldız Sarayı, Mustafa Kemal yönetimindeki Halk Fırkası Tek-Parti devrinde gazinoya dönüştürülmüş ve kumarhane olarak işletilmiş idi (Milliyet, 29 Kânunuevvel 1929, s. 3).

İskoç-İngiliz tarihçi Patrick Balfour "Lord" Kinross, *Atatürk: The Rebirth of A Nation* nam mühim biyografik kitabı kaleme alırken, 27 Mayıs 1960 askerî darbesini takib eden yıllarda darbeci Millî Birlik Komitesi reisi Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanı olduğu Türkiye'ye gelerek Mustafa Kemal'in arkadaşlarıyla yüzyüze mülakatlar yapmıştır. Kinross *poker* meselesine ilişkin şu cümleleri tahrir etmiştir:

Mustafa Kemal, herhangi bir içki masasının çevresinde oturup konuşmaktan her zaman hoşlanmıştı: Selânik'te, gerçekleştirilmeye bir türlü olanak bulamadığı düşüncelerini sayıp döktüğü kahve masaları, bulunduğu çeşitli karargâhlarda çevresinde savaş tartışmaları yapılan yemek masaları... Şimdi de,

Çankaya'daki rakı masasının çevresinde, meslektaşlarıyla arkadaşlarına, bu sefer gerçekleşecek olan düşüncelerini geceler boyunca anlatıp duruyordu. Bu toplantılarda çoğu kez birkaç yakın arkadaşı bulunur ve arada bir, sabaha kadar süren bir poker partisiyle sonuçlanırdı. Ama zamanla daha yapıcı bir nitelik kazanmaya başladı. Mustafa Kemal'in "sofra"sı nerdeyse milli bir kuruluş haline gelmişti. Ülkenin siyaseti, Mecliste ve Vekiller Heyetinde olduğu kadar bu sofrada kararlaştırılıyordu. Yemek sofrası, Mustafa Kemal için ikinci bir yönetim organı olmuş; aynı zamanda, bir çeşit okul halini almıştı. Mustafa Kemal burada ilerisi için, kendi görüşüne uygun yeni bir yönetici sınıfı yetiştiriyordu. Bu görüşe göre ülke, "halka rağmen halk için" çalışan bir hükümetle idare edilmeliydi. Toplantılarda, tabii, devlet sırları açıklanıyor değildi. Tartışmalar, çoğu kez tek yönlü olarak, siyasal, sosyal, ekonomik alanlarda devletin dayanacağı temel ilkeler üzerinde yoğunlaşırdı.¹¹

Esbak CHP Tek Parti Bilecik mebusu, Ankara Şehreminisi Süleyman Asaf İlbaý, Ankara Palas Oteli'nde düzenlenen merasimde, Mustafa Kemal ile ABD Fevkalâde Komiseri Amiral Bristol'un poker oynadığını kaydeder:

Bir merasim gecesi, Ankara Palas Oteli'nin hususi salonlarından birinde Atatürk, Amerika Büyükelçisi Mr. Bristol ile poker oynamak arzusunu ifade etmişlerdi.

Atatürk, Mr. Bristol'ü takdir eder, severdi. Konuşmalarında bir Türk-Amerikan dostluk ve işbirliğinin kurulması lüzumuna taraftar olduklarını, bazı işaretlerle veya rumuzlarla belirtirlerdi. Bu gece de bir aralık, Amerika Cumhurreisi Roosevelt'in ve Amerikan milletinin şeref ve sağlığına kadehini kaldırmış ve "Okyanuslarda bir Amerika, Ortadoğu'da bir Amerika" diyerek, bugün tahakkuk etmiş olan Türk-Amerikan işbirliğini işaret etmişti.

Atatürk, Bristol, Nuri Conker, Falih Rifki Atay kareyi teşkil etmişlerdi. İlk devre normal devam ediyor, masada kuvvetli kâğıt çıkmıyordu. Oyucular da hep usta! Bir aralık, şans Bristol'e döndü, kazanıyor, kuvvetli rölanslar yapıyor ve daima kazanıyordu. Seyircilerden Ağaoğlu Ahmet Bey, yavaşça, "para parayı çeker" cümlesini sarf etti. Birdenbire Atatürk'ün çehresi değişti. Rölanslar kuvvetlendi, oyun ciddileşti. Bir aralık, Mr. Bristol'ün "floş"una, "kare rua" çıktı. Amerikan elçisi, büyük bir ara verdi. Elçi, bundan sonra, bir iki el sıra ile kaybetti.

Şimdi, talih Atatürk'e dönüyordu. İki sekizli ile büyük potlara giriyor, kuvvetli rölanslar yapıyor, "ful" veya "kare" tutuyorlar, sefir binlerce lira kaybediyor!

Vakit çok ilerlemişti. Madam Bristol'ün üzülüşü görülüyordu. Madam, bir aralık izin isteyerek, evine döndü.

Bir müddet sonra oyun bitmişti. Fişler sayıldı. Mr. Bristol, galiba on bin lira kaybediyordu!

Borcunu ödemek için, Atatürk'ten yirmi dört saat müsaade rica etti.

Gazi, "Evet" dedi ve şampanya emretti. Şişeler patladı.

Bristol'den bir kadeh şampanya rica etti. Sefir, bir kadeh şampanyayı Gazi'ye hürmetle sundu.

Atatürk, kadehi kaldırdı: "Mr. Bristol'ün elinden bir kadeh şampanya içmek, on bin liradan daha değerlidir!"

Oyundan çok eğlendiğini söyleyerek, oyun arkadaşlarına teşekkür etti. Ağaoğlu Ahmet Bey'e, "Her kaidenin bir istisnası vardır" diyerek taşı yerine koydu.¹²

İstanbul'daki İngiliz Büyükelçi Percy Loraine, İngiliz Hariciye Nezâretine gönderdiği 9 Ağustos 1934 tarihli muhtırasında belirttiğine göre *17 Haziran 1934 gecesinden 18 Haziran sabahı saat 9'a değin Gazi*

¹¹ Lord Kinross. (1994). *Atatürk: Bir Milletten Yeniden Doğuşu* (N. Sander, çev.) içinde (s. 310). İstanbul: Altın Kitaplar.

¹² Asaf İlbaý. (2014). *Çocukluk Arkadaşım Atatürk: Mustafa Kemal'le 45 Yıl* (F. İlbaý, haz.) (2. basım) içinde (s. 122-123). İstanbul: Kaynak Yayınları.

*Mustafa Kemal ile poker oynamıştır ve Gazi, gayriresmî bir konuşmada İngiltere'ye büyük saygı duyduğunu ve İngiltere'yle dostluk arzuladığını belirtmiştir.*¹³

Sir Percy Loraine kendisinin Atatürk'ü ilk kez bu gece (17 Haziran 1934) yakından tanıma fırsatı bulduğunu söylerken, geceye dair hatırasını şu şekilde anlatmaktadır: “İran Şahı'nın onuruna Ankara Palas'ta yapılan resmî kabulde gerekli nezaket temaslarında bulduktan sonra, İçişleri Bakanının ricası üzerine iki bayanla birlikte yan odalardan birinde briç oynamaya başlamıştık. Az sonra Atatürk, yanında iki yüksek rütbeli İran generali ile odaya girdi. Poker oynamak üzere bizleri masasına çağırdı. Yarım saat için dediği oyun bir türlü bitmek bilmiyordu. Pokeri son derece tadını çıkararak oynuyor ve her hareketi ile ustalığını belli ediyordu. Öyle ki sabah saat 9.00'da oyun sona erdiği zaman önünde kazandığı çiplerden küçük bir yığın oluşmuştu. Atatürk, bütün çipleri karıştırdı ve kimsenin oyundan zararlı çıkmamasını sağladı. Oyun boyunca şampanya içiyor, ben de sulu viskiyle kendisine eşlik ediyordum. Sabahın 3'ünden itibaren, ben içmedikçe o da içmeyeceğini söyledi. Oyun bittikten sonra beni alıkoydu.¹⁴

İngiltere devletinin yarı resmî gazetesi *The Times*in 11 Kasım 1938 tarihli nüshası: *Atatürk kendisini aşırı içkiye verir, sabahlara kadar dans eder veya geceli gündüzlü iskambil oynardı.*¹⁵

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yayınlanan *The New York Times* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası:

Atatürk (..) sosyal yaşamında eğlenceye düşkün ve kaygısız biri olarak tanınırdı. Çok sık bütün geceyi dans ederek ve poker oynayarak geçirir (üstelik de çok iyi poker oynardı) ve bu süre zarfında durmaksızın sigara içerdi. Sonra da 24 saat aralıksız uyurdu.¹⁶

ABD'de münteşir *Boston Post* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası: *Özel hayatında tüm kurallara meydan okuyan Atatürk sürekli içer, eğlenir, dans eder, bütün gece poker oynar ve günde 150'ye varan sayıda sigara içerdi.*¹⁷

Güney Afrika'da neşredilen *Cape Times* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası:

Kemal Atatürk çift kişilikli bir adam olarak tarif edilir. Yüzbaşı H. C. Armstrong, yazdığı bir biyografide, “Bir yanda, yerlerde sürünen bir ülkenin başını göğe erdiren yürekli, idare kabiliyeti tam, -liderden çok- buyurgan bir adam, diğer yanda, her şeyin aşırısına kaçarak sağlığını mahveden bir kumarbaz ve ayyaş, insanlara ve fikirlere sadakat göstermeyen, güzel kadınlar karşısında haşarı, muhaliflerine karşı merhametsiz bir adam” der.¹⁸

Kolombiya'da münteşir *El Tiempo* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası: *Atatürk özel hayatında tüm kurallara meydan okudu: neredeyse devamlı içti, bir genç gibi dans etti, geceler boyu poker oynadı, durmadan sigara içti.*¹⁹

Çin'de yayınlanan *South China Morning Post* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası:

H. C. Armstrong'un yazdığı biyografide Mustafa Kemal çift kişilikli biri olarak tanımlanıyor. Bir yandan cesur, iradeli, mahvolmuş ülkesini yükseklere taşıyan, bir liderden çok bir yol gösterici; diğer yandan içkisi ve kumarı

¹³ W. N. Medlicott, Douglas Dakin & M. E. Lambert. (1972). (Ed.). *Documents on British Foreign Policy 1919-1939* (Second Series, Vol. XII, p. 7). United Kingdom, London: Her Majesty's Stationery Office.

¹⁴ Mustafa Edip Çelik. (2014). *İngiliz Kaynaklarına Göre 1930-1939 Arası Türk-İngiliz İlişkileri* [Doktora Tezi] içinde (s. 85). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.

¹⁵ Bilâl N. Şimşir. (2011). *Atatürk'ün Hastalığı* (2. baskı) içinde (s. 221-222). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

¹⁶ Nuri Çolakoglu. (2008). (Haz.). *Dünya Basınında Atatürk: Kasım 1938* (3. baskı) içinde (s. 99). İstanbul: Doğan Kitap.

¹⁷ Nuri Çolakoglu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 138.

¹⁸ Nuri Çolakoglu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 422.

¹⁹ Nuri Çolakoglu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 449.

olan, bu aşırılıklar yüzünden sağlığı mahvolmuş, insanlara ve fikirlere sadakat duymayan, iffetli kadınların korkulu rüyası ve karşısındakilere karşı acımasız biri.²⁰

Brezilya'da neşredilen *Jornal Do Brasil* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası: *Türkiye Cumhuriyeti'nin başkanı Kemal Atatürk sonunda öldü. Dansı ve şarabı seven, sigara içen ve iflah olmaz bir oyun tutkunu, kadınlara hayran ve çalışkan bir kişi olan Kemal Atatürk en sağlam bünyeleri bile yıpratacak bir yaşam sürüyordu.*²¹

Brezilya'da münteşir *O Estado De S. Paulo* gazetesinin 11 Kasım 1938 tarihli nüshası:

Kemal Atatürk sürekli olarak sigara içerdi. Günde yüz beş sigara tükettiği hesaplanmıştı. Yine çok sayıda içtiği rakı dublelerine, çevresindekiler de en az o kadar fincan kahveyle eşlik etmek durumundaydı. Cumhurbaşkanı'nın bu gece hayatı eğilimi, uzun süreli çalışma saatleri de hesaba katıldığında, ona uyumak için çok az zaman bırakıyordu: çoğunlukla gecede dört saat. Bu nedenle, bakanlarına ve danışmanlarına, kendisine arz edilecek dosyalarını saat dokuzdan önce getirmelerini tembih ederdi.

İstanbul'a geldiğinde, kentin dört mil kuzeybatısındaki Tarabya'da bir yazlık restorana gider ve orada öğle yemeği yiyip en çekici kadınlarla dans ederdi. Hızlı ve çevik hareketlerle yapılan danslar ve içkiler arasında devlet belgelerini kendisine ayrılan masada alelacele imzalar, daha sonra tekrar dans ve içkiye dönerdi. Sabaha karşı 4'e doğru çalışma arkadaşları ve dostları ile birlikte oyun oynamaya başlayacağı an gelir ve nihayet Boğaziçi'nin köpüklü mavi sularında demirli yatı Savarona'nın güvertesine geri dönerdi. Dünyanın en güzel üç yatından biri olan Savarona, Türk halkı tarafından Kemal Atatürk'e Nisan ayının sonunda hediye edilmişti. Daha önce Filadelfiya sosyetesinden Emily Roebling Cadwalader'e aitti. Milli Şef bakanlar kurulunu bazen Savarona'nın güvertesinde toplardı.²²

ABD'de yayınlanan *Newsweek* gazetesinin 21 Kasım 1938 tarihli nüshası: *Atatürk özel hayatındaki davranışlarıyla dünya standardında bir keyifli yaşam örneği ortaya koydu. Yüksek rakamlarla kumar oynadı, inanılmaz miktarlarda kanyak ve şampanya içti, ve gece kulüplerinde saatlerini geçirdi.*²³

Ankara'daki İngiliz Büyükelçi Knatchbull Hugessen'in İngiliz Hariciye Nezâretine gönderdiği Aralık 1939 tarihli muhtıradan ifade ettiğine göre yeni cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Kemal Atatürk ile kıyaslandığında, *düzenli bir yaşama sahiptir. Artık, Ankara Palas'ın bodrum katında uzun geceler olmayacaktır.*²⁴

Milliyet gazetesinin 17 Ağustos 1979 tarihli nüshası:

²⁰ Nuri Çolakoğlu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 501.

²¹ Nuri Çolakoğlu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 464.

²² Nuri Çolakoğlu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 472. Dünyanın en lüks yatlarından birisi Savarona'nın Mustafa Kemal'e "Türk halkı tarafından hediye edildiği" iddiası doğru değildir. CHP Tek-Parti yönetimi, Savarona'nın satın alımı için hükümet bütçesinden yaklaşık 7.000.000 lira tahsis etmiş ve 1.512.000 lira bedelle makam yatı Amerikalı sahibinden mübayaa edilmiştir. Bu satış işlemi birçok komisyoncu vurgun yapmıştır. Daha garibi, Mustafa Kemal, Savarona'nın buğday karşılığında mübadele edildiğini zannetmekteydi: Rifat N. Bali. (2010). *Savarona: Atatürk'e Son Armağan* içinde (s. 41-42, 121). İstanbul: Libra Kitap. Hükümet bütçesi 250.000.000 lira idi (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 23 Mayıs 1938, devre 5, cild 25, içtima 3, s. 117). CHP Tek-Parti Eskişehir mebusu İsmail Hakkı Çevik'in meclisteki ifadesine göre Savarona devletin maliyesine büyük bir yük olmaktadır: "Savarona'nın beher seferi için 300 000 lira ve senede de 500 000 liraya mal olmaktadır. Yani bu yat alındığı günden bugüne kadar beş milyon liraya mal olmuştur. 8-9 sefer yapmıştır, her seferi tam beşyüz bin liradır." (Bali, 2010, s. 107). Savarona lüks makam yatında altından ve gümüşten mobilyalar yer alıyordu: Cemal Granda. (1973). *Atatürk'ün Uşağı İdim* (G. Turhan, haz.) içinde (s. 384). İstanbul: Hürriyet Yayınları.

²³ Nuri Çolakoğlu, *Dünya Basınında Atatürk*, 2008, s. 141.

²⁴ Yonca Anzerlioğlu. (2007). İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Türkiye (1939-1941). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6(15), s. 179.

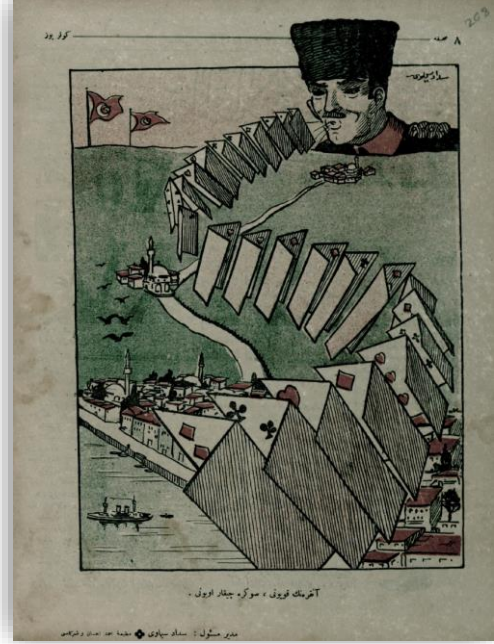
Çok iyi dans eden Atatürk, klübe gelince orkestra ya tango ya da vals çalar, ilk dansı da Atatürk açardı.

Atatürk poker oynamasını da çok severdi. Üstelik genellikle de kazanırdı. Çocukluk arkadaşı Recep Zühtü ise kendisinin poker şampiyonu olduğunu öne sürer, fakat kaybederdi. Atatürk de ondan kazandığı parayı vermez, ertesi gün evine yollardı.²⁵

Kuvâ-yı Milliye kumandanlarından, Müdafaa-yı Milliye vekillerinden, CHP Tek-Parti kadrolu mebuslarından, TBMM başkanlarından, mason, Köprülülü Kâzım Özalp'ın belirttiğine göre, bir nevi resmî kurslar açılmak suretiyle *poker oynama usulleri* Kemalist yönetici sınıfa mecburî olarak öğretilmiştir:

Batılılaşmaya Verdiği Önem

Atatürk askeri okullarda yetişmiş, yabancı eserleri okuma merakına rağmen, okullardan öğrendiği görgü kurallarının üstünde bir eğitim görmemiştir. Daha sonra çok az yaptığı batı seyahatlerinde ve Sofya'daki Ataşemiliterlik süresinde sosyal görgüsünü mümkün olduğu kadar artırmaya çalışmıştı. Cumhuriyet'in ilanından sonra, Türkiye'nin yabancı ülkelere ve özellikle batıya açılma zamanı geldiğinde, bir eksiğin giderilmesi gerektiğini kesinlikle düşünüyordu. Yabancı misafirlere ve sefirlere karşı sosyal hayatta, görgülü bir batılı intibainı vermeye özen gösterdi. Fransa'dan özel bir adabı muaşeret hocası getirtti. Sosyal konularda, yemek yeme usullerinden giyinme usullerine, geçerli oyun ve danslara, batı müziği bilgisine kadar çok şeyleri bilgili bir hocadan usulüne göre öğrenmeğe çalıştı. Bir çeşit kurs eğitimi şeklinde yapılan bu çalışmalara, devlet adamı arkadaşlarının katılmalarını da bir ölçüde zorunlu tutuyordu. Değişik dansları brîç, poker oynama usullerini bile hocadan öğrenmiştik. "Mademki gelişmek, batılılaşmak istiyoruz, batılı devlet adamlarının sosyal hayatta bilmeleri gereken şeyleri biz de öğrenmeliyiz" derdi.²⁶

Fotoğraf. Ankaranın koyunu, sonra çıkar oyunu (Güleryüz, Teşrin-i evvel 1337, Numero 26, s. 8).

²⁵ Milliyet, 17 Ağustos 1979, *Anadolu Klübünün Ağız Dili Olsaydı...*, s. 5. Örneğin 19 Ekim 1931 tarihli bir faturaya göre Mustafa Kemal, "Anadolu Kulübü'nde yemeğe 8 lira 5 kuruş, poker kâğıtlarına 18 lira" ödemiştir: Murat Bardakçı. (2022). *Atatürk'ün Mutfağı* içinde (s. 190). İstanbul: Turkuvaz Kitap. 18 liranın alım gücünü anlayabilmek için memur maaşıyla kıyaslamak gerekirse; 1930 senesinden itibaren 16 lira maaş almaya başlayan mütevacı bir nüfus memuru 12 seneden beridir zam alamamıştı: T. C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Müdürlüğü, Sayı: 6/1522, 18.IV.1942, Başvekil Doktor Refik Saydam'dan Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine takrir, T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 12 Haziran 1942, Devre 6, Cilt 26, İçtima 3, s. sayısı 181. Örneğin Dâhiliye Vekâletinden Başvekâlete gönderilmiş olan 27 Mayıs 1930 tarihli muhtıraya göre Tirebolu'nun Buğdalızir köyünde 4 kişi açlıktan ölmüştü [Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-120-858-5]. Gümüşhane mebusu Ali Fethi Bey'den Büyük Millet Meclisi Reisliğine 11 Aralık 1930 tarihli sual takririne göre "İzmir civarındaki bazı köylülerin açlık ve sefalet içinde ahlâat (yaban armudu) yemekle" hayatta kalabildikleri gazetelere haber olmuştur (BCA, 30-10-8-48-8, s. 3).

²⁶ Kâzım Özalp & Teoman Özalp. (1994). *Atatürk'ten Anılar* içinde (s. 77-78). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İlave

Yıldız Gazinosu Açıldı

Sultan Hamidin bir zamanlar civarında kuş uçurtmadığı ve haricden kimseye ayak bastırmadığı sarayında balo

Mösyö (Maryo Sera) tarafından gazino olmak üzere isticar edilen (Yıldız) Sarayının resm-i küşadı evvelki akşam mutantan bir surette icra edildi. Sultan Hamidin garib ve hasta zevki neticesinde bazı koridorlarının pek dar yapılmış olmasına rağmen Merasim Kasrı pek güzel bir gazino şekline girmiştir. Hele muhteşem mermer merdivenli antresi, ziya, yıldız ve renk tufanı içinde pek cazib bir manzara arz ediyordu.

Sarayın en mükellef ve muazzam salonu kumar salonu haline kalb edilmiştir. Hususî bir kulüb mahiyetinde olan bu salonun resm-i küşadını bizzat Dahiliye Vekili Cemil Beğ ile Şehremini Muhyiddin Beğ yaptılar. Dün akşam bunun hasılatı kamilen Darülaceze'ye terk edilmiştir. İlk oyunu şehremini beğ oynadı ve gaib etdi. (Emin beğ oynasaydı, tali'i yaver bir zat olduğu için mutlaka kazanırdı.)

Bir tarafda oyun mübtelası kadın ve erkeklerden mürekkeb büyük bir kalabalık rulet masaları önünde tali'lerini deniyor. Kâh kazanıyor ve ekseriya gaib ediyorlardı. Diğer tarafda kapıları sedef kakmalı, divanları ve tavanları müzehheb kûfi yazılar ve nakışlarla süslenmiş, çini şömineli bir salonda da Frenklerin dedikleri gibi "Kumarda tali'siz, kadında tali'li" birçok erkekler zarif adımlarla dans ediyorlardı. Dar koridorların tâ en nihayetindeki salonda ise büyük bir büfe oyun ve dansdan ziyade midelerini düşünenlerle dolmuştu. Başda şampanya olmak üzere her nev'i içki bol bol ikram ediliyordu. O kadar ki kapısı kapalı bir odada hüviyetini tahkik edemediğimiz bir zat siyah elbisesi ile Sultan Hamidin mükellef halısının üzerine uzanmış, fazla kaçırıldığı şampanyaların tesiriyle sızmıştı.

Müsamere sabaha kadar devam etdi ve (Yıldız)ın yeşil korukları sabahın ilk nurlarıyla aydınlanırken dansa ve oyuna nihayet verildi.

Baloda şehrimizdeki mebuslardan bazıları, Vali Beğ ile diğer erkân-ı vilâyet, süfera, şehrin bütün tanınmış simaları ve erkân-ı matbuat hazır bulunmuşlardır.

Yıldız Gazinosunu işletecek şirketin Meclis İdare Reisi olan Sabık Şehremini Emin Beğ de Sinyor (Maryo Sera) ile beraber davetlileri i'zâz ediyordu. Pekçok zarif tuvaler arasındaki Prens Şivekâr, Nazire İsmail, Bir'et Sezaî ve İzzet Melih Beğ'in refikası hanımlarla diğer birçok hanım ve madamların ağır tuvaletleri nazar-ı dikkati celb ediyordu.

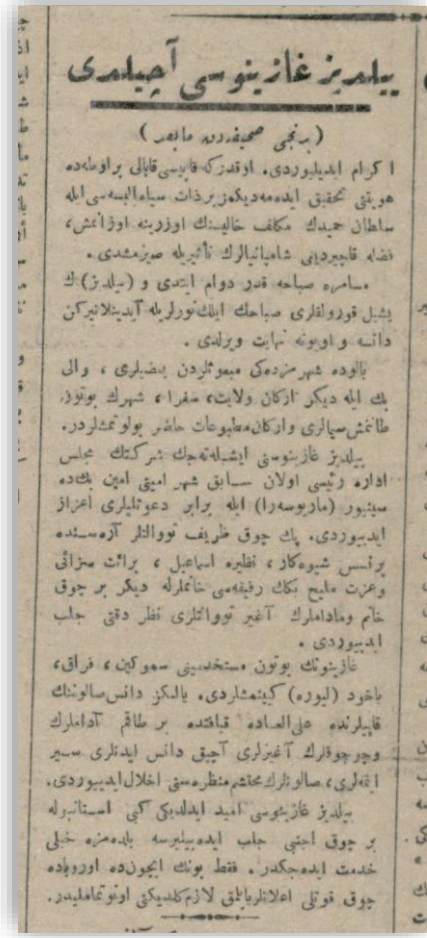
Gazinonun bütün müstahdimîni smokin, frak, yahud (livre) giymişlerdi. Yalnız dans salonunun kapılarında alelade kıyafetde birtakım adamların ve çocukların ağızları açık dans edenleri seyretmeleri, salonların muhteşem manzarasını ihlal ediyordu.

Yıldız Gazinosu ümid edildiği gibi İstanbul'a birçok ecnebî celb edebilirse beldemize hayli hizmet edecektir. Fakat bunun için de Avrupada çok kuvvetli ilanlar yapılmak lazım geldiğini unutmamalıdır.²⁷

²⁷ Cumhuriyet, 28 Eylül 1926, s. 1-2. Haberde zikredilen kişiler: Cemil Uybadın, Muhiddin Üstündağ, Operatör Emin Erkul'dur.

Fotoğraf. Sultan Hamidin Eski "Merasim" Daire-yi Fâhiresinin şimdi gazinoya inkılâb eden salonlarından biri (Cumhuriyet, 28 Eylül 1926, s. 1).

Fotoğraf. Yıldız Gazinosu Açıldı (Cumhuriyet, 28 Eylül 1926, s. 2).